

С. 133–144.

4. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова ; за ред. К. А. Кононенка. Київ : НІСД, 2013. 56 с.

5. Про національну безпеку : Закон України від 21.06.2018 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

6. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.

7. Косолапов В. В. Информационно-логический анализ научного исследования. Киев : УкрНИИТИ, 1968. 352 с.

Олексій ШЕВЯКОВ

професор кафедри,
доктор психологічних наук, професор

Яніна СЛАВСЬКА

доцент кафедри
психології та педагогіки,
кандидат педагогічних наук, доцент

Євген ТЕРЕЩУК

студент ННІ права та інноваційної
освіти Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

**Діана ГЛОВА, Фрол БИЧКО,
Валерія БОРОВСЬКИХ**

студенти Українського державного
університету науки і технологій
(м. Дніпро, Україна)

ПРОБЛЕМА БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Безпека є малодослідженою галуззю знання, і провідна роль практичної психології полягає не лише в формуванні універсальної дефініції, а й у розробці уявлень про цей феномен на методологічному рівні. Потреба аналізу основ психологічної безпеки особистості зумовлена тим, що такий аналіз дозволяє сформувати не тільки наукові положення про таке соціальне явище, яким є безпека, але й розкрити її загальні властивості та закономірності становлення й розвитку в контексті економічної теорії.

Поняття «безпека» часто-густо застосовували в межах політичної філософії, причому пріоритет віддавався державній безпеці. Сьогодні ж проблематика економічної безпеки є нагальною.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні факторів відмінності між безпекою особистості кожного окремого громадянина та безпекою колективною (суспільства, держави, групи).

Методи та методика дослідження – аналіз першоджерел з окресленої проблеми; опитування; методика “Самопочуття-активність-настрій” (В. Доскін); дослідження самооцінки особистості (за Будассі).

Більшість літературних першоджерел присвячено з'ясуванню ефективних засобів вирішення практичних ситуацій, тобто фахівці, аналізуючи безпеку, надають конкретні приклади всього розуміння цього поняття: національна [1, с. 180], освітня [2, с. 10], організаційна різновиди безпеки.

У науці термін безпеки тлумачиться таким чином:

- по-перше, безпека в контексті відсутності небезпек. Поняття «безпека» і «небезпека» є дихотомічно взаємопов'язаними характеристиками умов буття, які віддзеркалюють його суперечливі сторони і розглядаються як категорії філософії. При такому підході не завжди враховуються протиріччя об'єктно-суб'єктної сфери людської життєдіяльності, які є джерелом розвитку та особистих змін. Тому постулат про відсутність небезпеки не є коректним і потребує уточнень. Такого стану, за якого особистості не

загрожує небезпека, не існує взагалі;

- по-друге, безпека як активність із забезпечення або профілактики загроз (у контексті діяльнісного підходу, що пов'язаний із рівнем економічного виробництва). Ця позиція орієнтована на цінності практики та передбачає конкретне розуміння онтологічних основ соціального буття особистості;

- по-третє, безпека як нагальна потреба, що пов'язана з метою життєдіяльності та представлена у свідомості.

Усі перелічені визначення відносяться до так званого антропологічного інструменталізму, в межах якого безпека пов'язується з історичною практикою забезпечення існування особистості. Однак безпека як соціально-психологічна категорія не може розглядатися лише в аспекті стану захищеності людини, оскільки це одночасно властивість певної соціотехнічної системи діяльності.

Пізнання феномену безпеки пов'язане з історичними передумовами буття, з розвитком економіки та пануючими в суспільстві ціннісними орієнтаціями, що зумовлюють не лише різні точки зору, але й визначають її економічну складову. Економічний аспект безпеки полягає в тому, що безпека, існуючи в структурі виробництва, перебуває в різних формах, які є оптимальними умовами, за яких мінімізовано ризики. Цей аспект безпеки пов'язаний безпосередньо з особливостями її економіко-психологічного пізнання. Дуже важливим з точки зору предмета нашого дослідження, є огляд економіко-психологічної спадщини на теренах рефлексії проблеми безпеки виробництва. У процесі економічного розвитку безпека розумілася через виробничий досвід. Накопичені знання трансформувалися в практичний досвід і достовірні результати. Виробництво завжди прагне до умов повної відсутності небезпеки – абсолютної економічної безпеки, що є практично неможливим.

Особистісна безпека, представлена в нашому дослідженні, може бути розкладена на систему взаємопов'язаних значущих факторів, а саме: показники суб'єктивного психологічного стану (50-60 %), сприйняття фахівцем стану загрози (80-85 %), психологічні механізми утворення фобій в соціальних групах (30-40 %), маніпуляція ідентичністю та самооцінкою (80-90 %), громадянська самосвідомість як здатність самоорганізації особи (70-80 %). Сучасні економіко-психологічні теорії розширили вимір безпеки, включивши до аналітичного простору проблеми феноменологічні фактори, що впливають на сприйняття особистістю власної захищеності.

Зауважимо, що вчені, які працюють у галузі економічної психології, зазначають, що психологічний напрям у вивченні економічної безпеки істотно відрізняється тим, що вивчення безпеки заломлюється крізь міжособистісні виробничі відносини і психічну структуру особистості професіонала. Кожен фахівець взаємодіє із суспільством, визначаючи для себе економічні стандарти і межі такої взаємодії, виробляючи психологічні механізми співпраці, і якщо професіонал не готовий до соціальної взаємодії, то створюються умови для десоціалізації. Це положення підкреслює низка досліджень, що пов'язує психологічний напрям вивчення економічної безпеки із соціальним, який в умовах організаційних змін набуває особливої значущості.

Особливість соціально-економічної безпеки полягає в тому, що вона має подвійну природу. З одного боку, вона є об'єктом, тобто це особа та організація, що потребують сприятливого впливу зовнішнього середовища задля сталого розвитку. З іншого боку – така соціальна система має суто «людські» властивості, котрі слугують потенціалом захисту особистості від зовнішніх і внутрішніх небезпек. Така система виступає як суб'єктна.

Отже, зміст соціально-економічної безпеки необхідно розглядати як певний стан захищеності особи не лише від зовнішніх, а й від внутрішніх загроз. Застосування поняття «безпека особистості» як окремої економіко-психологічної категорії на сьогодні ще не має поширення. Зацікавленість проблемою психологічної безпеки у контексті економічної психології зумовлена існуючою потребою системного підходу до вивчення економічної реальності.

1. Більовський О.А. Національна безпека як предмет соціально-філософського аналізу *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. Вип.7. С. 182–186.

2. Blynova O. Yr., Holovkova L.S., Sheviakov O. V. Philosophical and sociocultural dimensions of personality psychplogical security. *Antropological Measurements of Philosophical Research*. 2018. Vol. 14. P. 73–84.